

ASPECTE ALE COMUNICĂRII DIDACTICE ÎN CLASELE PRIMARE

Aliona Ipatii, doctorandă, UST

Rezumat. *Comunicarea didactică* este un schimb de mesaje, cu conținut specific între cadrul didactic și elevi. Schema oricărei comunicări cuprinde: factorii comunicării, distanța dintre aceștia și dispoziția așezării lor, cadrul și contextul instituționalizat, tipul de cod, situația enunțiativă etc. Comunicarea didactică are mai multe *caracteristici*, care o deosebesc de alte forme ale comunicării interumane, dar cele mai frecvente sunt: verbală, scrisă, nonverbală, paraverbală.

Abstracts. Teaching is an exchange of messages, with specific content between the teacher and students. The schema of any communication includes: the factors of communication, the distance between them and the disposition of their settlement, the framework and the institutionalized context, the type of code, the enunciative situation, etc. Didactic communication has several characteristics that distinguish it from other forms of inter-human communication, but the most common are verbal, written, non-verbal, paraverbal.

Procesul de studiere a limbii și literaturii române este construit pe *comunicare* - dimensiune umană fundamentală și are ca finalitate formarea *competenței de comunicare și a competenței culturale*.

Comunicarea, atât cea didactică cât și cea de la nivelul societății, rămâne o problemă deschisă pentru cercetare. *Comunicarea didactică* se poate defini ca fiind o comunicare instrumentală, direct implicată în susținerea unui proces sistematic de învățare. În *comunicarea didactică*, prezentarea și exprimarea cunoștințelor îmbracă forme diferențiate, în funcție de auditoriul căruia îi sunt destinate, de aceea se poate spune că limbajul didactic are un destinatar precis definit, variabil după nivelul, interesul, formele de utilizare viitoare a celor comunicate.

Comunicarea didactică este definită de I.Jinga și E.Istrate ca un schimb de mesaje, cu conținut specific între cadrul didactic și elevi, realizat pe cale orală, vizuală, în scris și prin gesturi [6, p.211].

S. Cristea definește *comunicarea didactică* ca un principiu axiomatic al activității de educație care presupune un *mesaj educațional* elaborat de subiectul educației (profesor), capabil să provoace reacția formativă a obiectului educației (școlar), evaluabilă în termen de conexiune inversă externă și internă”[4].

Comunicarea didactică, rămâne procesul fundamental constituit dintr-un ansamblu de acte voliționale în măsură să producă modificări, transformări pozitive în planul cunoașterii, afectivității și al comportamentelor, în structura de personalitate a subiecților, urmărind să fie: *convingătoare* - asumarea de către subiecți a unei idei, comportament sau stil existențial propriu, pe baza de argumente, de dovezi privite ca adevăruri; să determine dăruire, încredere în ceva, participare cu fermitate în îndeplinirea scopului urmărit; *persuasivă* - puterea de a influența, de a convinge prin logică, realități și adevăruri, prin afectivitate; *să elimine blocajele*, obstacolele inerente comunicării, blocaje care țin de personalitatea celor doi poli ai comunicării, de relațiile psihosociale promovate, de canalul de transmitere, de particularitățile domeniului comunicat; *eficientă* - proces care ține de calitatea mesajului transmis: conținutul receptat să fie identic sau apropiat celui transmis intenționat de

învățător; înalt grad de receptivitate; adaptarea emițătorului la calitatea receptorilor, respectând partenerii de dialog, a principalelor reguli: să știi să ascuți, să știi să analizezi, să știi să te exprimi și să știi să controlezi, să urmărești calitatea și performanța mesajului și efectelor lui [1]. Învățătorul trebuie să se concentreze asupra modului în care va prezenta noțiunile, asupra comunicării, care în aceste condiții nu este una obișnuită, ci o formă specifică și trebuie să realizeze anumite obiective, să vehiculeze un conținut care să fie receptat de elevi, să producă modificări ale personalității elevilor la nivel *cognitiv, afectiv, atitudinal, acțional*.

Schema oricărei comunicări cuprinde: factorii comunicării, distanța dintre aceștia și dispoziția așezării lor, cadrul și contextul instituționalizat, tipul de cod, situația enunțiativă, repertoriile active sau latente ale emițătorului-receptor, retroacțiunile practicate, elementele de bruijaj.

La nivelul *comunicării didactice* interferează mai multe tipuri de comunicare [7]: comunicare orală (dominantă) și comunicare scrisă; comunicare verbală, paraverbală și nonverbală; comunicare referențială (prin care se transmit cunoștințe teoretice) și comunicare atitudinală (se transmit sisteme de valori, criterii de apreciere a valorilor).

Tot contextul în care se produce *comunicarea didactică* este acela care facilitează decodarea conținutului mesajelor transmise, a codurilor verbale sau nonverbale utilizate de interlocutori, a înțelegerii acestora în relație bilaterală de comunicare.

Printre *caracteristicile defnitorii ale comunicării didactice sunt menționate*:

- 1) caracterul pronunțat explicativ (se acordă mare importanță înțelegerii de către elevi a mesajului);
- 2) structurarea conform logicii pedagogice a științei predate;
- 3) rolul activ al învățătorului, ca emițător și receptor, în selectarea informațiilor; accesibilizându-le, organizându-le și, mai ales, personalizându-le în funcție de destinatar și de cadrul în care se transmit; evident se ghidează inclusiv după curriculumul național și manual;
- 4) dominarea comunicării verbale inițiată și susținută de învățători (60-70%) precum și tutelarea de către cadrele didactice a actului de comunicare;
- 5) funcțiile evaluată și autoevaluată, în egală măsură pentru educat și educator, ținând atingerea finalităților propuse, acoperirea nevoilor și intereselor elevilor [37, p. 18-19].

Actul comunicativ se realizează în cadrul unei situații comunicative și are o structură complexă, în care sunt prezente următoarele elemente: intenția comunicativă (motivul apariției necesității de comunicare); scopul comunicativ (orientarea comunicativă, rezultatul, efectul celor spuse); selecția mijloacelor de limbă pentru atingerea scopului comunicativ (aceste mijloace sînt cunoștințele și abilitățile de vorbire) [9, p.28].

Ca transmițător de informații, pentru a reuși o *comunicare didactică* eficientă și, totodată, pentru a favoriza climatul educațional în timpul procesului instructiv, este important să se țină cont de o serie de abilități în ceea ce privește mesajul transmis:

- *claritate* – organizarea conținutului de comunicat, astfel încât acesta să poată fi ușor de urmărit; folosirea unui vocabular adecvat temei și autorului; o pronunțare corectă și completă a cuvintelor;
- *acuratețe* – presupune folosirea unui vocabular bogat pentru a putea exprima sensurile dorite; cere exploatarea completă a subiectului de comunicat;
- *empatia* – vorbitorul trebuie să fie deschis tuturor interlocutorilor, încercând să înțeleagă situația acestora, pozițiile din care adoptă anumite puncte de vedere, atitudinile, manifestând, în același timp, amabilitate și prietenie;
- *sinceritatea* – situația de evitare a rigidității sau a stângăciei, recurgerea și menținerea într-o situație naturală;
- *atitudinea* – evitarea mișcărilor bruște în timpul vorbirii, a pozițiilor încordate sau a unora prea relaxate, a modificărilor bruște de poziție;
- *realizarea contactului vizual* – este absolut necesar în timpul dialogului ca toți participanții la dialog să se poată vedea și să se privească, contactul direct, vizual, fiind o probă a credibilității și a dispozițiilor la dialog;
- *înfățișarea* – reflectă modul în care te privești pe tine însuși: ținuta, vestimentația trebuie să fie adecvate locului și temei discuției, statutului social al interlocutorilor;
- *postura* – poziția corpului, a mâinilor, a picioarelor, a capului, a spatelui – toate acestea trebuie controlate cu abilitate de către vorbitor;
- *vocea* – urmăriți dacă sunteți auziți și înțelegeți de cei care vă ascultă, reglați-vă volumul vocii în funcție de sală, de distanța până la interlocutor, față de zgomotul de fond;
- *viteza de vorbire* – trebuie să fie adecvată interlocutorilor și situației; nici prea mare pentru a indica urgența, nici prea înceată, pentru a nu pierde interesul ascultătorului;
- *pauzele de vorbire* – sunt recomandate atunci când vorbitorul dorește să pregătească auditoriul pentru a recepționa o idee importantă [3].

Ascultarea activă îmbunătățește comunicarea didactică, ea trebuie practică atât de învățător, cât și de elevi.

A asculta activ înseamnă, *din perspectiva învățătorului* [7, p.61]:

- a încuraja vorbitorul (elevul) – prin gestică și mimică – atunci când este de acord cu cele afirmate de elev;
- a urmări elevul, fără a-l întrerupe, pentru ca acesta să nu-și uite ideea;
- a reformula sau a parafraza cele spuse de elev, pentru a verifica dacă a înțeles bine și, totodată, pentru a-i oferi elevului un feedback asupra celor afirmate;
- a recapitula ideile exprimate de elev/elevi;
- a acorda credibilitate elevului/elevilor.

Din perspectiva elevului [ibidem, p.61]:

- a urmări cu atenție explicațiile învățătorului, confirmând prin contact vizual, poziție în bancă, gestică și mimică, interesul manifestat față de cele prezentate;

- a formula întrebări clarificatoare, după ce, prin reformulare sau parafrizare, a demonstrat ce a înțeles din comunicarea învățătorului;
- a recapitula ideile prezentate de învățător;
- a demonstra înțelegerea celor expuse prin rezolvarea sarcinilor propuse de învățător;
- a valorifica informațiile primite, prin exprimarea unui punct de vedere personal asupra ideilor discutate.

Conținutul informațional realizat la nivelul elevilor, trebuie să respecte următoarele aspecte definitorii:

- alegerea modalităților de comunicare, adecvate situațiilor concrete, conținutului comunicării și particularităților de vârstă ale elevilor;
- efectele congruenței emoționale elev-elev și elev-învățător în planul depășirii obstacolelor din comunicarea didactică;
- impactul climatului afectiv negativ, exprimat prin neîncredere și absența stimulării motivaționale a elevilor în contextul comunicării didactice;
- stimularea de către învățător a reflecției personale asumate în comunicarea didactică și aprecierea de către elevi a semnificației acesteia în raport cu dezvoltarea personală;
- dezvoltarea în plan personal și social a elevilor pentru dobândirea trăsăturilor de caracter care le vor asigura integrarea școlară și socială, aderarea la valorile etice și morale universale și profund umaniste, elemente esențiale de inserție și succes școlar și personal;

În concluzie, *comunicarea didactică* se poate structura pe ideea că este o comunicare intrumentală, direct implicată în susținerea unui proces sistematic de învățare în care nu apar reacții de conținut (centrată pe dobândire de cunoștințe sau deprinderi, motivații, etc.) de cadru instituțional (poate exista comunicare didactică în afara procesului de învățământ) sau privitoare la parteneri.

Bibliografie

1. Abric J.C. Psihologia comunicării (teorii și metode). Iași: Editura Polirom, 2002.
2. Ciobanu O. Comunicare didactică. B.: Ed. Academiei de Studii Economice, 2003.
3. Cozărescu M. Comunicare didactică. Teorie și aplicație. B., 2003.
4. Cristea S. Dicționar enciclopedic de pedagogie. V.I, B., 2015.
5. Cucoș C. Pedagogie, Ed. Polirom, Iași, 2004.
6. Jinga I., Istrate E. Manual de pedagogie. B.:Editura BIC ALL, 2006.
- 7.Orosan D. Comunicarea didactică. Model pedagogic de formare a competențelor comunicative în învățământul primar. Cluj-Napoca: Editura Eurodidact, 2006.
8. Pânișoară I. O. Comunicarea eficientă. Iași: Ed. Polirom, 2004.
9. Trinca L. Teoria limbii în învățământul preuniversitar. Bălți, 2013.